

Prof. dr Wiktor Schramm
(1885—1958)

Prof. Wiktor Schramm urodził się 27 czerwca 1885 r. we wsi Olchowej, w pięknej Ziemi Sanockiej. Ojciec Jego, dr Józef Schramm, docent Uniwersytetu Lwowskiego, otrzymał katedrę na Uniwersytecie Jagiellońskim i przeniósł się na stałe do Krakowa, nie zerwał jednak z rodziną Olchową, spędzając tam wszystkie wolne od pracy naukowej i pedagogicznej chwile. Toteż dzieciństwo i lata młodości Wiktor Schramm spędził bądź w dostojnych murach starego Krakowa, w środowisku elity uniwersyteckiej, bądź też wśród uroczej przyrody karpackiej, którą ukochał tak bardzo i tak pięknie opisywał w licznych szeregu prac.

Do szkół uczęszczał w Krakowie. Studium Rolnicze na Wydziale Filozoficznym UJ ukończył w 1907 r. W czasie studiów uniwersyteckich interesował się przede wszystkim zagadnieniami hodowlanymi. Już w 1907 r. ukazała się Jego pierwsza drukowana praca w „Tygodniku Rolniczym”, wykonana pod kierunkiem prof. Kleckiego wspólnie z J. Czerkawskim, pt. „Rasy bydła w Galicji Zachodniej cz. I pow. wadowicki”.

Odbywa następnie dłuższą podróż naukową po Niemczech, kończy kursy mleczarsko-hodowlane pod Królewcem, a po powrocie do kraju

postanawia przerwać chwilowo pracę naukową, by przez kilka lat pracować w produkcji rolnej, zdobywając niezbędne doświadczenie praktyczne dla dalszej pracy naukowo-rolniczej.

Pracuje więc najpierw w Ordynacji Przeworskiej, następnie obejmuje zarząd majątków w dobrach Szczucin nad Wisłą. Po powrocie do pracy naukowej w dalszym ciągu studiuje na Uniwersytecie Jagiellońskim — historię gospodarczą, socjologię i filozofię.

W roku 1911 musi ze względów rodzinnych ponownie przerwać pracę naukową i powrócić do pracy na roli, tym razem w rodzinnej Olchowej na Podkarpaciu, gdzie jednocześnie rozwija ożywioną działalność społeczno-rolniczą oraz pracę publicystyczną, ogłaszając w latach 1908 do 1913 szereg poważnych artykułów w „Krakowskim Tygodniku Rolniczym”, „Sylwaniu” i „Rolniku Lwowskim”. Toteż Wydział Krajowy zwraca uwagę na młodego rolnika i w 1913 r. powołuje Go na wykładowcę nauk ekonomicznych i organizacji gospodarstw w Krajowej Średniej Szkole Rolniczej w Czernichowie. Zmusza Go to do uporządkowania i skonsolidowania nauki ekonomii rolniczej w oparciu o uzyskaną na studiach uniwersyteckich teorię i szeroką praktykę. Decyduje to też o dalszym kierunku Jego pracy naukowej.

Pisze pracę doktorską pt. „Powiat Leski, kolonizacja i stosunki gospodarcze do początku XVII wieku” i uzyskuje w 1917 r. tytuł i godność doktora filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Po powstaniu Państwa Polskiego w 1918 r. zapoznaje się z zagadnieniami ekonomicznymi i żywnościowymi kraju, biorąc udział w pracach Państwowej Rady Aprowizacyjnej.

Gdy utworzony został Wydział Rolniczo-Leśny na nowopowstałym Uniwersytecie Poznańskim, dr W. Schramm powołany zostaje na zastępcę profesora na Katedrze Ekonomiki Rolniczej. Bierze czynny udział w organizacji i rozbudowie Wydziału, uruchamia Zakład i seminarium dla licznych studentów pragnących się specjalizować w zagadnieniach ekonomiczno-rolniczych. W 1922 r. zostaje mianowany profesorem nadzwyczajnym, zaś w 1929 r. profesorem zwyczajnym.

— Od chwili powołania na Katedrę w roku 1919, obok pracy organizacyjnej i dydaktycznej rozpoczyna ożywioną działalność naukową. Wykłady z ekonomiki rolniczej i organizacji gospodarstw pragnie oprzeć na konkretnych danych rachunkowych, toteż poświęca dużo uwagi zagadnieniu rachunkowości rolnej. Jego też i licznych Jego uczniów zasługą jest powołanie do życia Biura Rachunkowego przy Wielkopolskiej Izbie Rolniczej. Biuro ogłaszało corocznie w postaci zamknięć swe wyniki, najpierw pod kierownictwem Jasnorzewskiego, a następnie dr Władysława Tilgnera. Zagadnieniu temu prof. Schramm poświęcił swój referat na pierwszym Kongresie Rolniczym w Warszawie w 1924 r.

W 1925 r. został powołany, jako ekspert Rządu Polskiego do Trybunału Polsko-Niemieckiego dla spraw rozrachunku likwidacji majątków ziemskich w b. zaborze pruskim. Opracował liczne ekspertyzy, których wyniki ogłoszone zostały w wydawnictwie pt. „Rapport d'expertise de la Commission d'Experts instituée par Tribunal Arbitral Mixte Germano-Polonais” (1927 r.). W wydawnictwie tym obok prof. Schramma drukowali swe ekspertyzy najwybitniejsi europejscy znawcy taksacji jak Tanner, O. H. Larsen, P. Bordegal, F. Aereboe. Z tym ostatnim zwłaszcza uczonym prof. Schramm nawiązał serdeczne stosunki osobiste.

Gruntownie przeprowadzone w związku z tymi pracami studia sprawiły, że prof. Schramm stał się szczególnym znawcą w dziedzinie takсации oraz utworzył własną w tej nauce szkołę.

Zagadnieniu temu poświęcił 12 cennych, niekiedy bardzo objętościowych publikacji, których tytuły podajemy poniżej.

1. Ziemia jako podstawa gospodarstwa wiejskiego, Poznań 1922, Prace Naukowe UP.

2. Ceny sprzedażne większych majątków ziemskich w województwach zachodnich Polski w pierwszych latach powojennych, Poznań 1925, Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XIII.

3. Targ ziemią w woj. poznańskim i pomorskim w latach 1920—1925, Poznań 1927.

4. Ceny gospodarstw wiejskich w latach 1926—1928, Poznań 1929.

5. Wartość budynków gospodarczych jako składowa część wartości majątku, Warszawa 1931, Rolnictwo.

6. Ilość i wartość inwentarzy w wielkorolnych gospodarstwach woj. poznańskiego, Poznań 1931, Roczniki Nauk Rolniczych.

7. Problem wartości cen ziemi, Poznań 1934, Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XXXIII.

8. Ceny ziemi, Warszawa 1935, Gazeta Rolnicza Nr 1/2 i 3.

9. Sprzedażne ceny gospodarstw wiejskich w woj. poznańskim i pomorskim, lata 1928—32, Poznań 1935, Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XXXIV.

10. Cena — miernik wartości ziemi, Poznań 1935, Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XXXIV.

11. Człowiek a ziemia, Poznań 1947, Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych, tom XLIX.

12. Wartość całego majątku podstawą bilansu i rachunków gospodarstwa ziemskiego, Poznań 1948, Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych.

W pracach tych prof. Schramm wypowiedział następujący pogląd na sprawę metod wyceny ziemi.

Podstawa ustalania wartości ziemi do bilansu winna być taka, by ewentualnie koniunkturalne krótkotrwałe zmiany nie naruszały w możliwych granicach jej stałości. Szacunek musi być oparty na liczbach z szeregu lat i nie może mieć tendencji do wysokiej wyceny. Zatem wartość ziemi powinna być oparta na jej bonitacji. Kontrola kalkulacyjnym rachunkiem dochodowości powinna mieć jedynie charakter pomocniczy i być rewizyjną drogą dochodzenia do słusznej wyceny.

Od 1923 r. prof. Schramm był naczelnym redaktorem „Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych”, których do wybuchu II wojny światowej ukazało się w Poznaniu 40 tomów. Prawie w każdym z nich znajdujemy jakąś pracę prof. Schramma oraz jego liczne recenzje o wszystkich niemal ciekawych i wartościowych pracach, które się ukazywały w dwudziestoleciu, zarówno w literaturze polskiej jak i obcej. Od 1925 r. wydaje On również „Prace Zakładu Ekonomii Rolniczej UP”, w których umieszcza najlepsze prace swoich uczniów. Na osobną wzmiankę zasługują Jego prace przyrodnicze i fizjograficzne, które drukuje w lwowskim „Kosmosie” lub też w „Rocznikach Nauk Rolniczych i Leśnych”.

Tematyka i zainteresowania prof. W. Schramma oraz Jego prac publikowanych i niepublikowanych jest niezmiernie obszerna. Obejmuje ona następujące działy: ekonomika rolnictwa w szerokim zrozumieniu

tego słowa, organizacja gospodarstw rolnych, ekonomika gospodarstw rolnych, wreszcie rachunkowość i taksacja. Spośród licznych prac wymienić tu należy „Studia nad organizacją gospodarstwa wiejskiego” (Poznań 1948): Poza tematyką czysto rolniczą zajmował się sprawą kształcenia rolniczego, organizacją nauki i instytutów naukowo-badawczych, wreszcie osadnictwem i zagadnieniami agrarnymi.

Wojna w 1939 r. przerwała bujną pracę naukową prof. Schramma i Jego Zakładu. Zmuszony opuścić Poznań w czasie okupacji niemieckiej zamieszkuje w swej Olchowej, nie ustając jednak w pracy zarówno naukowej, jak i społecznej, co powoduje kilkakrotne Jego aresztowanie. Na wiosnę 1945 r. po ustąpieniu Niemców z Poznania wraca na swoją placówkę na Uniwersytecie Poznańskim, odbudowuje zniszczony Zakład i podejmuje na nowo prace pedagogiczną i naukową.

W powojennym okresie zajmuje się gorąco zagadnieniami związanymi z zagospodarowaniem Ziemi Odzyskanych, a także wyzyskując doświadczenia lat wojennych i powojennych podejmuje głębsze studia nad rolą człowieka jako podmiotu gospodarującego w rolnictwie. Prof. Schramm był propagatorem shumanizowania nauk rolnych, kładł też szczególny nacisk na czynnik podmiotu człowieka gospodarującego jako jednostki zespołu. Gospodarstwo wiejskie dla Niego to współistnienie, współdziałanie, symbioza człowieka z ziemią. Podejście to daje pracom prof. W. Schramma swoiste piętno, pobudza bowiem i naprowadza myśl badawczą na nowe drogi poznania. Na tym tle rozważa on prawo minimum i prawo zwiększającego się przychodu, gdzie czynnik człowieka jest dla Niego granicą zakreślającą stopień, do którego gospodarstwo w organizacji swej i produktywności dojść może w danym czasie i na danym stopniu zdobyczy technicznych i kultury. Problemy podejmowane i rozwiązywane przez prof. Schramma stawiały Go na czele polskich ekonomistów rolnych.

Prof. Wiktor Schramm w czasie swej pracy na Uniwersytecie Poznańskim obdarzony zaufaniem kolegów piastował liczne godności akademickie. W 1923/24 r. był dziekanem Wydziału Rolniczo-Leśnego, w 1946/47 i 1947/48 r. piastował godność prorektora.

W 1950 r. po dramatycznych przejściach, związanych z bezpodstawnymi zarzutami natury politycznej, został przeniesiony na emeryturę. Brał jednak czynny udział w opracowaniu „Słownika Biologicznego” z ramienia Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i był pracownikiem Instytutu Przemysłu Włókien Łykowych w Poznaniu. W czasie pracy w tej instytucji ogłosił drukiem 16 przyczynków, dotyczących zagadnień lniarskich i konopnych, oraz przy pomocy pracowników tego Instytutu zebrał ciekawe materiały do swej ostatniej pracy, ogłoszonej w tomie 75 „Roczników Nauk Rolniczych” (1957 r.) pt.: „Intensywność i produktywność naszego rolnictwa w okresie trzechlecia 1952/53/54”.

Po wojnie napisał również i częściowo mimo dużych trudności ogłosił drukiem szereg prac fizjograficznych, że wspomnę tylko o trzech:

1. Motyle okolic Olchowy Ziemi Sanockiej stwierdzone w okresie lat 50. Poznań 1948, PTPN, Prace Komisji Mat.-Przyrodn., tom X.

2. Formy osadnictwa wiejskiego w środkowych Karpatach na tle rozwoju historycznego i warunków fizjograficzno-gospodarczych (streszczenie Kraków 1951, PAU).

3. Lasy i zwierzyzna gór sanockich (streszczenie Kraków 1952, PAU).

Dwie ostatnie prace referował na posiedzeniach Komisji Nauk Rolniczych Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie.

Po październiku 1956 r. prof. Schramm został reaktywowany jako profesor zwyczajny WSR w Poznaniu i brał bardzo czynny udział nie tylko w pracach Katedry Organizacji Gospodarstw, lecz służył także swą radą i doświadczeniem przy rozwiązywaniu szczególnie zawiłych i ciężkich zagadnień dotyczących życia szkoły. Niestety, na jesieni 1957 r. ciężko zachorował i w dniu 16 stycznia 1958 roku zakończył swój żywoty a tak zasłużony żywot.

Praca naukowa i działalność pedagogiczna oraz społeczna prof. W. Schramma zyskały powszechne uznanie. Wyrazem tego było odznaczenie Go wysokimi orderami oraz powołanie do licznych instytutów naukowych i społecznych. Był więc członkiem: Polskiej Akademii Nauk Technicznych, Komisji Rolnej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Instytutu Naukowej Organizacji i Kierownictwa, Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych, Instytutu Zachodniego, Instytutu Bałtyckiego, Międzynarodowego Instytutu Współpracy w Rolnictwie i Leśnictwie, Komitetu FAO, przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego Polskiej Akademii Nauk Rolniczych, Prezesem Zarządu Fundacji Kórnickiej, Prezesem Kuratorium Fundacji Sułkowskich w Rydzynie, etatowym członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Czechosłowackiej Akademii Rolniczej w Pradze i wreszcie Komitetu Ekonomiki Rolnictwa przy Wydziale V Polskiej Akademii Nauk.

Ale nie tylko odznaczano Go orderami i obdarzano godnościami. Przede wszystkim zmarły Profesor i Uczony zdobył powszechne uznanie i szacunek społeczeństwa wielkopolskiego oraz miłość i serdeczną wdzięczność swych licznych wychowanków, których wykształcił w ciągu długich lat swojej pracy na Uniwersytecie Poznańskim. Wyrazem tego były także uroczystości pogrzebowe w dniu 21 stycznia 1958 r., gdy po pożegnaniu i wielu przemówieniach przed Collegium Cieszkowskich liczne tłumy odprowadziły zmarłego Profesora na miejsce wiecznego spoczynku na cmentarzu sołackim w Poznaniu.

W. Staniewicz

*